

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРЯДОК ДЕННИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу прийнятому Європейським Союзом підходу інтеграції гендерних пріоритетів у політику та завдань, що постають перед Україною у зв'язку з проголошенням курсу на Європейську інтеграцію.

Ключові слова: *гендер, гендерна політика, гендерна рівність*

Статья посвящена принятому Европейским Союзом подходу интеграции гендерных приоритетов в политику и задачам, которые необходимо решить Украине в связи с провозглашением курса на Европейскую интеграцию.

Ключевые слова: *гендер гендерная политика, гендерное равенство*

The article is devoted to the European Union adopted approach of integration gender priorities into politics and objectives that must be resolved in Ukraine in connection with the proclamation of the course of European integration.

Keywords: *gender, gender politics, gender equality*

Гендерна складова є однією з найважливіших засад в Європейському Союзі, тому Україні, яка прагне вступити до європейської сім'ї, прийдеться уважно ставитися до проблеми гендерної рівності.

Термін «гендер» увів до наукового обігу американський вчений Роберт Столлер. У 1963 році під час виступу на конгресі психоаналітиків у Стокгольмі у доповіді про соціостатеву самосвідомість він виклав концепцію щодо розділення понять «біологічного та культурного вивчення

статі». Ця пропозиція дала поштовх до формування особливого напрямку у сучасному гуманітарному знанні – гендерним дослідженням. Відтоді актуальні соціальні проблеми – демократія, влада, свобода, насилля, самосвідомість, культура визначаються як проблеми, які пов’язані з приналежністю до певної статі.

Демократією прийнято вважати таку форму державного правління при якій джерелом влади є воля більшості громадян, які володіють усією повнотою політичних свобод, що і є гарантією здійснення цієї влади. Що ж до поняття «гендерна демократія», то це система волевиявлення у громадянському суспільстві двох статей – жінок і чоловіків – як рівних у можливостях та правах, що не лише законодавчо закріплені, а й реально забезпечені у політико-правових принципах та в діяльності державних структур. Тобто мова йде не про перевагу якоїсь статі, а на необхідності створення рівних можливостей для реалізації людських потреб. Відтак у європейській традиції останніх десятиліть прийнято обов’язково використовувати гендерний підхід до розв’язання суспільних завдань та аналізу політики. Гендерна рівність є однією з ознак правової держави.

ООН розглядає гендерне питання як один з пріоритетів розвитку людства. Про це свідчить і запровадження до «Індексу розвитку людства» два гендерні індикатори – гендерний індекс розвитку та ступінь гендерної довіри. В країнах Європейського Союзу в останній час відбувся певний прогрес щодо усунення на законодавчому рівні гендерної нерівності. В 1996 році Європейська Комісія запровадила новий підхід інтеграції гендерних пріоритетів в політику – жіночі і чоловічі потреби, турботи, сподівання й хвилювання мають бути враховані у реалізації політики. Поряд із структурами Європейського Союзу гендерними проблемами займаються інститути Ради Європи та Організації з безпеки та співробітництва в Європі.

Ігнорування гендерних аспектів призводить до розбалансованості соціальних відносин в суспільстві, а гендерна нерівність є проявом соціально-економічної диференціації населення. Європейська Комісія

інтегрувала принцип гендерної рівності у стратегії, які передбачають зменшення рівня жіночого та чоловічого безробіття, скорочення сегрегації на ринку праці, рівну оплату праці. Окреме місце посідає узгодження між роботою та сімейним життям жінок та чоловіків, зокрема, шляхом створення відповідних служб які опікуються дітьми та утриманнями. Окремо передбачено політику реінтеграції жінок, котрі повертаються до роботи після народження дитини. [3.С.44]

Основними принципами законодавчого урегулювання гендерної рівності Європейського Союзу є – заборона дискримінації за статевою ознакою; особливі заходи, що сприяють фактичному досягненню рівності жінок та чоловіків; призначення компенсацій та санкцій за порушенні права; запровадження відповідних інституційних механізмів захисту – омбудсмена та колегіальних органів установлених прав, уповноважених здійснювати контроль за виконанням гендерної рівності.

Гендерна політика – це комплексна цілеспрямована діяльність держави, міжнародних та недержавних організацій щодо інтегрування гендерного підходу для ліквідації в суспільстві усіх форм дискримінації за ознакою статі. Вона є не окремим напрямом державної політики, а інтегруючим компонентом усіх складових політики держави, що враховує її вплив на представників різної статі.

В країнах Європи використовуються різні підходи для досягнення гендерної рівності у політиці – законодавче регулювання, запровадження інституту омбудсмена з рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, створення відповідних органів із забезпечення гендерної рівності у парламентах, діяльність громадських організацій тощо. Найпоширенішим способом забезпечення рівних прав обох статей є створення системи законодавчої бази та запровадження механізмів її дотримання. У конституціях європейських країн гарантовано рівні можливості у висуванні кандидатур на виборах до органів державної влади та місцевого самоврядування, гарантоване представництво жінок в усіх органах влади.

У Норвегії, Швеції, Фінляндії, Литві, Німеччині, Словенії запроваджено посади омбудсмена з рівних прав і можливостей для правового захисту та контролю за виконанням гендерних законів. Це свідчить про те, що країни, які віддані демократичним традиціям, розуміють, що позитивні зміни у сфері гендерних перетворень швидше відбуваються, коли існує спеціальна інституція, яка відповідає за здійснення контролю цього процесу. Діяльність відповідних інституцій ґрунтується на принципах законності та неупередженості. Вони забезпечують закріплення у правових актах рівних прав чоловіків та жінок, розробляють та здійснюють спеціальні програми, надають підтримку громадським організаціям, які переймаються проблемами гендерної політики.

У багатьох європейських парламентах створено відповідні парламентські органи із забезпечення гендерної рівності. Наприклад, у Національній асамблеї Словенії працює Комісія з проведення політики в інтересах жінок, в Естонії – Асоціація жінок-депутатів різних політичних партій, яка координує гендерні питання, у Бельгії – Консультативний комітет з питань рівних можливостей у верхній палаті Федерального парламенту, у Франції – в двох палатах парламенту – парламентські делегації з питань прав жінок і рівних можливостей жінок та чоловіків.

Цікавим є підхід до вирішення гендерних питань у Швеції, де діє так званий метод трьох Р: репрезентація, ресурси, реальність. Завдання репрезентації передбачає, що необхідно підрахувати всіх людей: персонал, керівництво, клієнтів, постачальників, користувачів і всіх зацікавлених для з'ясування загальної кількості чоловіків і жінок у всіх категоріях, тобто скільки чоловіків і скільки жінок перебуває у керівництві, скільки працює з клієнтами і т.п. Крім того, необхідно з'ясувати як розподілено ресурси (фінансові, часові, інформаційні, людські) між чоловіками та жінками. І, нарешті, слід реально знати чому репрезентація і розподіл ресурсів нерівні серед жінок та чоловіків. Такий комплексний аналіз проблеми дозволяє вирішувати її системно.

Цікавим є досвід впровадження гендерної рівності в Австрії. На урядовому рівні існують міжміністерські робочі групи – з гендерної рівності та гендерного інтегрування. Робоча група з гендерної рівності виробляє пропозиції з усіх питань рівноправного ставлення та просування жінок на державній службі. Робоча група з гендерного інтегрування розробляє стратегії та методи реалізації концепції гендерної рівності в рамках міністерств і на політичному рівні.[1. С.6] Відповідно у кожному міністерстві призначається комісар з рівного ставлення. Ці комісари надають консультації державним службовцям і здійснюють моніторинг всіх видів гендерної дискримінації.

Отже уряди різних країн проводять політику гендерної рівності по-різному, виходячи з власних соціальних, культурних, економічних та політичних особливостей. Аналіз ситуації в європейських країнах показує, що гендерні відмінності в оплаті праці, все ще спостерігаються в усіх країнах – членах Європейського Союзу і потребують уважного вивчення. Тому інститути Європейського Союзу постійно тримають у полі своєї уваги стан гендерної рівності в Європі.

Принцип гендерної рівності закріплений і у Конституції України. Статті 3, 21, 23, 24 Конституції проголошують рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Безпосередньо подоланню дискримінації торкається ст.24, яка наголошує, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, тощо [2.– С.8]

Сучасна державна політика України спрямована на досягнення рівності жінок і чоловіків у суспільстві, на подолання всіх форм дискримінації за статевими ознаками, на створення соціальних та економічних передумов для більш повної реалізації жіночих і чоловічих потреб в усіх сферах життя, починаючи з сімейного і закінчуючи політичним та державним управлінням. В Україні на державному рівні проведено

гендерний аналіз українського суспільства, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків», розпочато роботу з експертизи українського законодавства на предмет гендерної рівності, відбуваються спроби впровадження гендерного компоненту у бізнес, науку та освіту.

Україною ратифіковано низку міжнародних документів щодо подолання дискримінації жінок. Проте, нажаль, у національних наукових дослідженнях з гендерної проблематики, поняття «гендер» частіше вживається у розумінні «стать». Гендерні питання піднімаються політичними партіями суто у прагматичних передвиборчих інтересах, носять загалом декларативний характер. Ні держава, ні політичні партії не займаються виработкою механізму реалізації виправлення гендерної ситуації в країні, бо рівень розуміння зв'язку між гендерними питаннями та політикою все ще знаходиться на початковій стадії – констатації існування гендерної дискримінації.

Особливо необхідно зазначити, що в Україні участь жінок у процесах прийняття управлінських рішень є мінімальна. Це обумовлено існуючими в країні гендерними стереотипами про другорядність ролі жінки в громадсько-політичному житті. Відповідне ставлення до жінок неодноразово демонстрували й найвищі посадовці в українському політикумі. Маючи однаковий з чоловіками рівень професійної підготовки, досвід роботи, жінки часто змушені зупинятися у процесі кар'єрного зростання або на рівні виконавців, або в кращому випадку на рівні заступників керівників.

За даними Держкомстату, в системі державної служби жінки все ще переважають на посадах нижчого рівня, які не потребують високої кваліфікації і не передбачають значної відповідальності. Серед загальної кількості державних службовців понад половину посад обіймають жінки, але з просуванням по службі їх питома вага зменшується, становлячи біля 8% у так званій першій посадовій категорії керівників. Звичайно, не можна не враховувати й фактор часу, або так званого подвійного робочого дня, коли

жінки змушені поєднувати професійну діяльність із виконанням звичайних домашніх обов'язків. [4. С.171] Соціально-економічні труднощі також стоять на заваді рівноправності й потребують нових підходів до здійснення політики гендерної рівності.

Отже, ситуація в сьогоденній Україні потребує реалізації послідовної державної гендерної політики, системної співпраці з цього питання органів державного управління, наукових установ, засобів масової інформації та громадських організацій. Дотримання гендерних стандартів є не тільки індикатором рівності та демократії в суспільстві, а й обов'язковою вимогою Європейського співтовариства щодо вступу до ЄС.

Література

1. Бертольд М. Гендерна політика і гендерна рівність в Австрії // Матеріали круглого столу «Австрія – Україна: гендерна рівність» - К., 2007.
2. Конституція України. К., 2012
3. Поглиблення інтеграції між Україною та ЄС: економічний та гендерний аспекти співпраці. Матеріали конференції. К., 2008.
4. Соціальна безпека: теорія та українська практика: Монографія/ Гнибіденко І. Та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 292с.